

CONTRIBUȚIA BISERICII ORTODOXE LA ACTUL UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA DIN 27 MARTIE 1918

Viorel BOLDUMA,

*lector universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
profesor de istorie, Centrul de Excelență în Construcție din Chișinău*

Summary

The Church of Bessarabia, the Moldavian priesthood and the entire clergy contributed to the consolidation of all the civilian forces in the country, gave an effective stimulus to the spiritual and political maturity of the Bessarabian Romanians. The Moldavian priests made decisive efforts alongside the great personalities of the Romanian people in Bessarabia for the realization of the national ideal - the Union of Bessarabia on March 27 with the Romania.

Keywords: *Union, church, priests, Bessarabia, Romania, revolution, national movement*

Trezirea conștiinței naționale la românii basarabeni a fost rezultatul evenimentelor de la începutul secolului XX din Imperiul rus⁷¹. În februarie 1917, în Rusia izbucnea o revoluție pe care istoriografia bolșevică a denumit-o „revoluția burghezo-democratică”. Evenimentele din februarie au prefigurat dezastrul pe care avea să-1 aducă lovitura de stat bolșevică din octombrie-noiembrie 1917. În ciuda propagandei venite de la centru, în gubernia basarabeană nu se poate vorbi despre transformări în sens bolșevic. Aici se face simțită tendința de organizare după criteriul național. Se formează Partidul Național Moldovenesc (PNM), al cărui program reflecta, în linii generale, toate aspectele unei provincii autonome în cadrul unui stat federativ. Preoțimea basarabeană, folosindu-se de moment, cere organizarea bisericii naționale. Obținerea dreptului de a oficia serviciul divin în limba română și de a se face studii în limba română erau posibile doar prin organizarea unui congres⁷².

Cu prilejul adunării preoților în Chișinău, la 18 aprilie 1917, comitetul provizoriu al Partidului Național Moldovenesc s-a adresat cu un apel către preoțimea românească. Făcând trimitere la trecutul istoric al poporului sub stăpânirea rusească, comitetul provizoriu al PNM constată cu regret că: „bietul moldovean a ajuns să se

⁷¹ Silvia Scutaru. *Tendințe de renaștere națională în rândurile preoțimii basarabene la începutul secolului al XX-lea*. În: Centenar Sfatul Țării (1917-2017). Materialele conferinței științifice internaționale. Chișinău, 21 noiembrie 2017. Chișinău, 2017, p. 393.

⁷² *Ibidem*. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918. Teză de doctorat*. Chișinău, 2010, p.145.

simtă străin în țara lui și adeseori să se rușineze de neamul lui”, ca să nu admitem „să rămânem și mai departe lipsiți de ceea ce ni se cade, va trebui să ne cucerim înșine drepturile, care știm că ni se cuvin”, „... cerința noastră este că cea dintâi datorie a preoțimii moldovenești e ca să se înscrie în PNM și să se îndatoreze a câștiga și poporul pentru acest partid. „Să ne întoarcem cu toții la norodul nostru, să-l întărim, să-l ajutăm, să-l luminăm pentru ca să nu se osândească cei de azi și cei din viitor că l-am fi putut ridica dar n-am avut destulă dragoste pentru el”⁷³.

Acest apel este un argument forte pentru ideea că Biserica este principalul generator al legăturii între stat și popor.

Între 19 și 25 aprilie 1917, în Casa eparhială din Chișinău și-a ținut lucrările Congresul extraordinar eparhial al preoțimii și mirenilor din eparhia Chișinăului și Hotinului. „Din cele 34 de regiuni duhovnicești au participat câte 4 reprezentanți ai preoțimii, blagocinul⁷⁴, misionarul și 2 deputați, 1 staroste bisericesc și 1 mirean din partea județului. Din orașul Chișinău au luat parte toți preoții, apoi câte 3 mireni de la fiecare parohie și câte unul de la fiecare biserică de casă. De la Uniunea pedagogică a școlilor duhovnicești au participat 6 reprezentanți. În total 250 de deputați”. Au avut drept la vot, în afară de delegații clerului și reprezentanții mirenilor din eparhie, delegații instituțiilor eparhiale, organizațiilor obștești și militare, și chiar reprezentanții „sectanților”. Președinte al congresului a fost ales un laic – membrul judecătoreiei de ocol Petru Gurschi. În calitate de vicepreședinți ai congresului au fost aleși preoții Ioan Andronic și Teodor Belodanov, secretari – preoții T. Bogos, I. Russul și profesorul de seminar P. Lotoțchi, în prezidiu – preotul T. Ungureanu, diaconul G. Radomschi, cântăreții M. Frățiman, H. Dimitrov, M. Dumitrachi și V. Lupanov⁷⁵.

Reprezentanții județului Soroca au vorbit despre necesitatea oficerii serviciului divin în limba maternă în satele moldovenești. Pantelimon Halippa și Paul Gore au relatat istoricul preoțimii și rolul ei, au expus programul Partidului Național Moldovenesc cu privire la autonomia Basarabiei și naționalizarea instituțiilor acesteia. În mesajul PNL către preoți se menționa: „În trecut preoțimea moldovenească nu a luptat cum ar fi trebuit pentru drepturile norodului nostru, așa cum au luptat, de pildă, preoțimea din Transilvania, și ei s-au plecat la voia stăpânirii vechi, uitând norodul în întuneric și robie”⁷⁶.

Hotărârile ulterioare ale congresului au demonstrat că preoțimea a susținut ideea unei biserici naționale autonome și aspirațiile naționale ale românilor basarabeni. Clerul basarabean a salutat crearea Partidului National Moldovenesc,

⁷³ Ștefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*. Chișinău, 1993, p. 88-91.

⁷⁴ Blagocin - administrator bisericesc al unei plase.

⁷⁵ Boris Buzilă. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*. București: Fundația Culturală Română, Chișinău: Știința, 1996. p. 82; S. Scutaru *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p.145-146.

⁷⁶ Octavian Ghibu. *Pe baricadele vieții în Basarabia revoluționară (1917-1918)*. Amintiri. Chișinău: Universitas, 1992, p. 141.

arhimandritul Gurie și protoiereul Gobjilă manifestându-și deschis susținerea față de această formațiune. S-a discutat și despre deținerea pământului de către biserică, o controversată problemă în epocă. Unii deputați, printre care ofițerul Kolev, considerau inoportun ca preoții să dețină loturi de pământ. Aceștia invocau motivul că ocupațiile agricole vin în contradicție cu demnitatea de preot. Oponenții lor, O. Crocos, I. Cecan, G. Stepanov, la rândul lor afirmau că lipsa totală de pământ i-ar face pe preoți să fie preocupați de lupta pentru supraviețuire, neglijându-și îndatoririle. În consecință, s-a decis ca pământul bisericesc să rămână în posesiunea preoțimii până la Adunarea întemeietoare. Dacă la această adunare se va hotărî împărțirea pământului la țăranii, atunci preoțimea va susține această decizie cu condiția repartizării unor mijloace pentru răscumpărarea pământului⁷⁷.

La congres s-a discutat chestiunea autonomiei Basarabiei, care urma să se realizeze, în viziunea delegaților, prin respectarea „unității și integrității Rusiei”. Basarabia urma să fie administrată de un consiliu suprem (divanul), membrii căruia trebuiau aleși de Adunarea reprezentanților populari din toată Basarabia în baza votului universal, egal, direct și secret. Preoții au revendicat ca „Basarabia să aibă cea mai mare autonomie [...], adică să se ocârmuiască singură prin deputații săi adunați în Sfatul Țării”. Preoții au pledat pentru „...serviciul militar al ostașilor basarabeni în Basarabia, învățarea istoriei Basarabiei, istoriei poporului moldovean, culturii, literaturii, cântării naționale moldovenești, care devin obligatorii pentru elevii moldoveni, iar pentru elevii altor națiuni-la dorință...”⁷⁸.

Congresul a solicitat ca drepturile naționale ale moldovenilor din celelalte gubernii ale Rusiei să fie păstrate și respectate cu sfințenie. De asemenea, a revendicat ca lucrările de secretariat în administrație, justiție și biserică să se efectueze în limba locuitorilor băștinași, iar pământurile bisericești să fie la dispoziția parohiilor. Deputații au aprobat comunicarea despre administrarea bisericii în Basarabia autonomă, în care se precizează: „Biserica ortodoxă din Basarabia se supune canonic Bisericii Ortodoxe Ruse autocefale”. Clerul basarabean, format în spiritul pravoslaviei, nu concepea începutul mutațiilor eparhiale „tară Rusia-mamă”. În același timp, preoții cereau ca „...în fruntea Bisericii ortodoxe din Basarabia să se afle o persoană, care cunoaște obiceiurile locale și care știe nu doar limba rusă ci și limba majorității populației basarabene – limba moldovenească”⁷⁹.

Aspirațiile preoțimii ilustrau grija clerului față de enoriașii basarabeni, aflați într-o ignoranță desăvârșită, fără cărți și învățământ în limba română, situație care nu mai putea fi tolerată în viața eparhială. Drept urmare, deputații au hotărât reactivarea

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ Silvia Scutaru. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p.147.

⁷⁹ *Idem.* Aspecte privind presa bisericească în Basarabia la sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea. În: *Studia Universitatis. Seria Științe umanistice*, Nr.10 (30), 2009, p. 61-67.

imediată a Comitetului eparhial al tipografiei, pentru a optimiza activitatea de culturalizare bisericească în conformitate cu hotărârile congreselor eparhiale din anii 1905 și 1906. Parohiile eparhiale moldovenești trebuia să primească Evangheliile și molitvenice în limba română. Tipografia urma să tipărească în regim de urgență o culegere de cântece bisericești moldovenești, Comitetul eparhial al tipografiei să fie reprezentat în Consiliul Frăției „Nașterea lui Hristos” și în Consiliul misionar.

Deputații s-au pronunțat pentru convocarea Soborului bisericesc din Rusia până la deschiderea Adunării Constituante pentru a elabora o strategie cu privire la raporturile dintre stat și Biserică. Clericii considerau că la lucrările soborului trebuie să participe cât mai mulți mireni ortodocși. Acest fapt va demonstra Adunării Constituante că hotărârile soborului nu vor fi tendențioase⁸⁰.

Adunarea extraordinară a reprezentanților clerului și mirenilor a adoptat o adresare către cetățenii Basarabiei, în care se menționează că, după prăbușirea vechiului regim, „...opera consolidării statului se găsește în mâinile guvernului provizoriu, care, până la Adunarea constituantă, este singura autoritate superioară recunoscută de voința poporului”⁸¹. Delegații recomandau mirenilor să nu atenteze la averi străine sau să răpească pământuri, deoarece ar putea provoca răscoale.

Deputații au condamnat orice ură națională, religioasă sau de clasă. De o importanță aparte este faptul că „...s-a desfășurat o acerbă confruntare de idei între cei care se transformaseră într-o «castă cu interese proprii și legată strâns de politica permanentă a țarilor» și cei care susțineau necesitatea propovăduirii ideii naționale”⁸².

Preoțimea basarabeană inițiază o amplă mișcare de formare a conștiinței naționale, dat fiind faptul că cei 106 ani de dominație străină s-au răsfrânt simțitor asupra întregii vieți sociale.

Astfel, la 25–28 mai 1917 s-a desfășurat la Chișinău Congresul învățătorilor din Basarabia. În momentul când Paul Gore și-a început discursul de la tribună cu adresarea „Frați români!”, unii învățători l-au întrerupt specificând: „Nu suntem români ci moldoveni”⁸³. Exemplul adus denotă faptul că mulți învățători nu cunoșteau istoria românilor. Atunci a fost nevoie de intervenția lui Alexe Mateevici și a arhimandritului Gurie Grosu ca să-i convingă pe profesori prin argumente de originea lor românească, iar rezoluția congresului corpului didactic moldovenesc va consfinți „religia ca obiect de învățământ îndatoritor pentru toți moldovenii din școlile de toate treptele, iar în școlile începătoare dascălii îi vor învăța pe copii și cântarea bisericească moldovenească”⁸⁴.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ Ștefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei, studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*. București: Cartea românească, 1929, p. 69.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ Anton Moraru. *Istoria românilor*. Chișinău, 1995, p. 154.

⁸⁴ Constantin Botoran, Mihai Retegan. 1918. *Făurirea României Mari*. București: Vatra românească, 1998, p.41.

Pe lângă Congresul eparhial extraordinar al clerului și mirenilor, în toată Basarabia aveau loc întruniri ale intelectualității, militarilor, țărănimii, unde se discuta despre organizarea și administrarea provinciei în noile condiții. Una dintre hotărârile adunării ostașilor moldoveni din Odessa (8 aprilie 1917) se referea la Biserică: „Viața bisericească să fie și ea întocmită așa ca să răspundă nevoilor poporului. Fiind povățuitoarea sufletească a credincioșilor, biserica trebuie să vorbească în limba lor: pentru moldoveni în limba moldovenească [...]”⁸⁵.

Biserica Basarabiei își dorea să fie neatârnată în ocârmuirea ei față de Biserica rusă, păstrând numai legături sufletești și canonice. Ocârmuirea lăuntrică a Bisericii basarabene să fie democratică, pentru ca și mireni să aibă glas la așezarea vieții bisericești. În fruntea Bisericii să fie un mitropolit moldovean, ales de preoți și de mireni. Preoții și dascălii bisericilor să fie, de asemenea, aleși de poporani⁸⁶. Congresul cooperativilor din Basarabia (6-7 aprilie 1917) a cerut Biserică autonomă și serviciu divin în limba română. La 15 mai 1917, în Casa eparhială din Chișinău a avut loc adunarea femeilor ortodoxe⁸⁷.

Adunarea a hotărât înființarea „...unui comitet al femeilor pentru apărarea legii pravoslavnice și al clerului duhovnicesc”. Delegații din Lăpușna, ținutul Chișinău, sub președinția lui Daniil Ciugureanu (președintele Comitetului de voloste), în cadrul adunării din 16 mai, au revendicat: „Biserica noastră moldovenească din Basarabia să fie de sine stătătoare, arhieriei să fie moldoveni și să fie aleși de popor și preoțime. Preoțimea să fie aleasă de mireni. În toate satele moldovenești, slujba dumnezeiască să fie în limba noastră părintească”. Congresul învățătorilor moldoveni, care și-a desfășurat lucrările în Sala Eparhială din Chișinău între 25 și 28 mai 1917 și a început cu slujba religioasă săvârșită de arhimandritul Gurie, a optat pentru alfabetul latin și naționalizarea procesului de învățământ din Basarabia.

La 17 iunie 1917 au demarat cursurile de limba română pentru învățătorii moldoveni.

La 20 mai 1917 și-a deschis lucrările primul Congres al studenților, unde, după Pantelimon Halippa, a vorbit părintele Alexe Mateevici. Deputații au solicitat instituirea unor catedre de limba română și istorie a românilor la universitățile din Kiev și Odessa. La 8 septembrie 1917, cu sprijinul lui Onisifor Ghibu, s-a inaugurat tipografia românească.

Tot în primăvara anului 1917, la Kiev, s-a constituit Rada Ucraineană, care avea intenția de a încorpora Basarabia, chiar dacă toate congresele din Basarabia pledau pentru autonomia ținutului. Vladimir Cristi, guvernatorul Basarabiei, a primit o

⁸⁵ Silvia Scutaru. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p. 149.

⁸⁶ Ștefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei. Studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*. Chișinău: Universitas, 1993, p. 23

⁸⁷ *Ibidem*.

telegramă, semnată de Vinicenکو, ministrul de Interne al Ucrainei, în care era invitat la 25 iulie 1917 la o consfătuire a guvernatorilor provinciali. Telegrama menționa, indirect, Basarabia ca parte componentă a Ucrainei autonome. Aflând că Rada Ucraineană urma să trimită la Petrograd o delegație specială pentru a obține aprobarea decisivă a guvernului rus și fixarea hotarelor Ucrainei din 10 provincii, inclusiv Basarabia, Vladimir Cristi a convocat, la 20 iulie 1917, o întrunire a reprezentanților a 20 de partide politice, organizații obștești și organizații naționale din Basarabia pentru a discuta problema dată. Din partea preoțimii au fost prezenți preoții Partenie și Bogos. Părintele Partenie, delegatul Comitetului Executiv Eparhial a enunțat: „La Congresul pan-rus al clerului și mirenilor din Moscova, unde Domnia sa a reprezentat Basarabia, delegații Ucrainei au declarat dorința de a primi cu iubire în inimă Basarabia în sânul mumei Ucraina, dar delegații Basarabiei au declarat în mod categoric că în Basarabia nici nu s-a ridicat problema unirii Basarabiei cu Ucraina, că Basarabia și Ucraina pretind la autonomie teritorială și au rugat delegații Ucrainei să transmită această declarație Radei Centrale”⁸⁸.

Aceste declarații demonstrează poziția fermă a clerului basarabean în favoarea obținerii autonomiei Basarabiei și a transformărilor din viața bisericească în noile condiții. Preoțimea era preocupată de starea dezastruoasă în care se afla cultura națională, ignorată premeditat de autoritățile țariste. În această ordine de idei, s-a ridicat problema privind răspândirea cărților bisericești în limba română. În paginile ziarului „Cuvânt moldovenesc” se propunea formarea unei comisii, alcătuită din preoți și dascăli moldoveni, care urmau să obțină „dezlegarea” de a tipări, cu ajutorul stăpânirii, cărți moldovenești la tipografia sinodală. Comisia trebuia să caute mijloace pentru „tipărirea cântărilor noastre bisericești”.

Între 3 și 26 august 1917 s-a desfășurat Congresul ordinar eparhial al preoților și mirenilor. În cadrul acestuia s-a discutat problema directivelor, care trebuie date delegaților basarabeni la înaltul Sobor din Rusia pentru recunoașterea și întărirea autonomiei bisericii basarabene ca mitropolie canonic supusă bisericii ruse, hotărâre aprobată de Congresul extraordinar al clerului și mirenilor din luna aprilie 1917. Congresul a ales deputații la Soborul Bisericesc din Rusia, care urma să-și desfășoare activitatea la 16 august.

Biserica din Basarabia s-a implicat activ în procesul de constituire a Sfatului Țării, care și-a deschis lucrările în Ziua Intrării în Biserică a Maicii Domnului. În acest consiliu au fost reprezentate „...diferite categorii sociale, profesionale, dar și naționale”⁸⁹.

⁸⁸ Silvia Scutaru. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p. 150.

⁸⁹ V. Arimia, L. Ardeleami ș.a. *Cartea neamului. Marea Unire din 1918, documente istorice*. București: Editura Globus, 1993, p. 8.

Mitropolitul Gurie Grosu a binecuvântat Sfatul Țării, afirmând că nimeni nu a simțit atât de tare asuprirea străină ca preoțimea basarabeană. Caracterizând profilul moral-spiritual al Mitropolitului Gurie Grosu, cercetătorul științific Vasile Malanețchi afirma că acesta „a preferat, de fiecare dată când se punea problema, să se lase mai degrabă el însuși ostracizat, decât să abdice de la principiile crezului împărtășit”, de aici încolo, preoțimea va putea fi o călăuză adevărată poporului”⁹⁰.

Reprezentant al Bisericii basarabene în Sfatul Țării a fost protoiereul Alexandru Baltaga, care se bucura de un respect deosebit în rândurile clericilor și care a avut onoarea să voteze, alături de ceilalți patrioți ai neamului, unirea cu Țara. Printre membrii Sfatului Țării erau mulți deputați care aveau studii în instituții de învățământ bisericesc. În cadrul forului legislativ, clerul și-a exprimat dorința să fie salarizat de stat, să dețină monopolul comercializării lumânărilor bisericești, să poată coordona activitatea instituțiilor de învățământ bisericesc.

Un eveniment deosebit a fost proclamarea Republicii Democratice Moldovenești (2 decembrie 1917). Sfatul Țării a recurs la această acțiune pentru a evita dezastrul în care se afla Basarabia. Evenimentele din 2 decembrie 1917 nu prezentau ceva extraordinar pentru preoțimea basarabeană, deoarece erau în concordanță cu hotărârile congreselor eparhiale din aprilie și august 1917⁹¹.

Asupra poziției clerului basarabean a influențat puternic prezența – la mijlocul lunii ianuarie – a Armatei Române pe teritoriul Republicii Democratice Moldovenești. Revista *Luminătorul* îndemna preoțimea să explice adevărul despre Armata Română, deoarece „...dușmanii noștri și a românilor împrăștie minciuni că românii au fost chemați de boieri ca să nu dea pământ țăranilor”. Preoțimea trebuia să explice țăranilor că aceștia nu au interes să se implice în problema pământului, pentru că în Țară această problemă a fost rezolvată în baza legii, fără revoluție, iar staționarea armatei în Basarabia este temporară. Proclamarea independenței Republicii Democratice Moldovenești la 24 ianuarie 1918 a schimbat și statutul Bisericii basarabene, care, în consecință, a obținut dreptul să-și declare autocefalia. Această problemă putea fi rezolvată de singura autoritate bisericească – Soborul bisericii basarabene, care trebuia să ajungă la un acord comun cu Biserica Rusă și alte biserici autocefale. Astfel se putea pune baza canonică a viitoarei organizări a Bisericii din Basarabia independentă⁹².

La 27 martie 1918, Sfatul Țării a votat unirea Basarabiei cu România, despre care preotul Andrei Murafa scria: „Actul de la 27 martie e o trecătoare zidită peste prăpastia neagră spre îmbrățișarea țărilor de același sânge”⁹³. Evenimentul a

⁹⁰ Vasile Malanețchi. *Păstorul de neam*. În: Destin Românesc, Chișinău-București, 2007, nr. 1-2, p. 135-152.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² Silvia Scutaru. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p. 150-154.

⁹³ Andrei Murafa. *Doruri sfinte*. Chișinău: Institutul de arte grafice „România nouă”, 1918, p. 42.

schimbat circumstanțele convocării Sinodului local. Dacă până la această dată Soborul avea să fie convocat într-o republică independentă, după 27 martie, convocarea Soborului depindea de bunăvoința autorităților din România. Unirea politică a pus problema raporturilor dintre Biserica din Basarabia și Biserica din România. Era semnificativă și poziția autorităților române privitor la convocarea Soborului local. În perioada dată, arhiepiscopul Anastasie se afla la Moscova, iar episcopii Dionisie și Gavriil, care erau la Chișinău, nu aveau împuternicirea să ia o decizie atât de importantă fără arhiepiscop, ei fiind vicari. Atât arhiepiscopul, cât și vicarii reprezentau autoritățile bisericești ruse, ei înșiși fiind ruși, de aceea autoritățile civile din România nu aveau încredere în capacitatea lor de a rezolva problemele Bisericii basarabene. Astfel, singura autoritate bisericească în Basarabia competentă să expună doleanțele bisericii basarabene în acele momente istorice deosebite era comisia de pregătire pentru Soborul local, compusă din reprezentanții clerului și mirenilor⁹⁴.

Problema statutului Bisericii basarabene în noile condiții a dispersat preoțimea, o parte pledând pentru păstrarea dependenței canonice față de Patriarhia de la Moscova, alții – pentru „unirea” bisericească cu România. Era evident că unirea politică și administrativă a Basarabiei cu România schimba și poziția Bisericii basarabene. Ea nu mai putea depinde de Rusia, deoarece Biserica din România nu ar fi fost de acord cu existența în sânul ei a unei Biserici rusești, care a neglijat aspirațiile spirituale ale moldovenilor peste o sută de ani. Autoritățile bisericești române l-au recunoscut pe arhiepiscopul Anastasie, exponentul Bisericii Ruse, drept chiriarh legal și canonic al Bisericii Ortodoxe din Basarabia. Cercurile superioare bisericești din România au propus reprezentanților ruși ai autorității bisericești din Basarabia să participe la ședințele Sfântului Sinod român, însă aceștia nu au răspuns invitației⁹⁵. Funcționarii imperiali nu doreau să se integreze în viața bisericească din Basarabia.

Însă evenimentele politice din luna martie au luat o altă întorsătură, în aceste condiții arhiepiscopul Anastasie sugerează discutarea altei probleme și anume problema raportului Bisericii basarabene, care făcea parte din Biserica rusă, față de cea română. În acest scop, la 7 aprilie a fost trimisă o delegație la Mitropolitul Pimen al Moldovei, care a explicat că: „prin actul politic de la 24 ianuarie 1918 s-a restabilit fosta legătură canonică a eparhiei Chișinăului și Hotinului cu Mitropolia Moldovei și că orice pretenție de drept canonic ar înainta biserica rusă ar fi la fel de întemeiate precum și răpirea Basarabiei de la 1812, cât privește chestiunea autonomiei bisericești,

⁹⁴ *Ibidem*; Silvia Scutaru. *Biserica Ortodoxă din Basarabia între 1882-1918*, p. 155-156.

⁹⁵ Ion Negrei. *Biserica din Basarabia pe calea unirii cu Biserica Ortodoxă Română*. În: Cugetul, 2000, nr. 1(5), Chișinău, p. 23.

această problemă nu poate fi numai a bisericii basarabene, ci ea este o problemă generală a întregii biserici române care va lupta cu toate forțele unite”⁹⁶.

Arhiepiscopul Anastasie, care lua parte la ședințele Soborului General rusesc de la Moscova, nu s-a mai întors la Chișinău.

În urma acestor evenimente, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, considerând că Anastasie s-a retras de la scaunul arhiepiscopiei, a hotărât ca Preasfințitul episcop al Hușilor Nicodim să conducă Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului până la alegerea unui titular. Noul arhiepiscop a stabilit o disciplină și o nouă organizare în orânduiala bisericească, slujbele dumnezeiești fiind făcute în limba poporului.

În decembrie 1919, episcopul Nicodim s-a întors să conducă Episcopia Hușilor, iar în locul lui a fost numit arhiereul Gurie Botoșăneanul, vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei. La 30 decembrie 1919, Sfântul Sinod al BOR, format din ierarhii provinciilor românești reunite, întrunit în ședință extraordinară, a luat hotărârea solemnă ca: „după cum s-a realizat unirea tuturor teritoriilor românești la Patria-Mamă, tot astfel să se realizeze unitatea bisericească pe întreg pământul României întregite, într-o singură Biserică Autocefală Ortodoxă”. La începutul lunii februarie 1920, arhiereul Gurie este ales arhiepiscop titular al Bisericii din Basarabia, alegerea fiind recunoscută de Sfântul Sinod și aprobată prin decret regal.

Unificarea bisericească era necesară și se impunea, atât în interesul Bisericii, cât și al statului. Discuțiile purtate în vederea unificării Bisericești se desfășurau paralel cu propunerile făcute pentru înființarea Patriarhiei, fiind încurajate de articolul 22 din Constituția din martie 1923, fapt care va fi recunoscut prin act oficial abia la 1925, când se consfințește autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, organizată ca Patriarhie. Sub raport canonic-administrativ, ea cuprindea patru mitropolii, una fiind Mitropolia Basarabiei cu două eparhii: episcopia Chișinăului și episcopia Cetății Albe-Ismail, condusă de Gurie Grosu⁹⁷.

Astfel, Biserica din Basarabia, preoțimea moldoveană, întregul cler au contribuit la consolidarea tuturor forțelor civile din ținut, au dat un imbold eficient de maturizare spirituală și politică românilor basarabeni. Preoții moldoveni au depus eforturi decisive, alături de marile personalități ale neamului românesc din Basarabia, pentru împlinirea idealului național – Unirea Basarabiei cu patria istorică, România.

⁹⁶ Mircea Păcurariul. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*. București, 1992, vol. III, p. 390.

⁹⁷ *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1989*. Coordonator Ioan Scurtu. București, 1998, p. 168.